

The article is devoted to the peculiarities of the comparative pedagogical study of alternative education. It is described the author's model that gives the opportunity to systematize and classify alternative educational institutions in the EU countries. It is found out its components, presented specifics of the study at each level of research.

Статья посвящена особенностям проведения сравнительно-педагогического исследования альтернативного образования. Описана авторская модель, которая позволяет осуществить систематизацию и классификацию альтернативных школ в странах Европейского Союза. Определены ее компоненты, очерчена специфика проведения исследования на каждом из исследовательских уровней.

УДК 378(4+492)

Зяць Л.І.,

викладач кафедри англійської мови
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У НІДЕРЛАНДАХ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена характеристиці особливостей розвитку університетської освіти у Нідерландах в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору. На основі аналізу довідкової бази європейських освітніх організацій автор розкриває зміст та наслідки реформування вищої освіти Нідерландів в умовах Болонського процесу.

Ключові слова: університетська освіта Нідерландів, європейський простір вищої освіти (ЄПВО), Болонський процес, голандсько-фламандська організація акредитації.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Початок ХХІ ст. характеризується глобальними змінами та інтеграційними процесами. Процеси глобалізації охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, у тому числі й сферу освіти. Одним із таких процесів є інтеграція країн Європи у єдиний європейський освітній простір, який передбачає розробку єдиних критеріїв і стандартів у масштабах усього континенту. Цей інтеграційний процес, який ще називають Болонським процесом, має

дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, що отримав назву *Magna Charta Universitatum* (Велика Хартія Університетів), та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами [3, 112].

На думку В.П. Андрущенка, саме Болонський процес є лейтмотивом поточного десятиріччя у розвитку освіти. Тому нині для наукового пошуку у цьому контексті актуальним є вивчення і порівняння характеристик національних систем освіти, врахування національних освітніх традицій у процесі розбудови загальноєвропейського освітнього простору, забезпечення ефективної взаємодії національних освітніх систем на основі взаємодоповнення [1, 5–6]. З огляду на ці імперативи варто звернути увагу на те, що у результаті реформ останніх десятиліть Нідерланди увійшли у першу десятку країн у світі за індексом конкурентоспроможності вищої освіти країн [6]. Зазначимо також активну участь голландських науковців у проектах, пов'язаних з Болонським процесом, як експертів і визнаних європейською громадськістю вчених. Відтак вважаємо доцільним дослідження розвитку університетської освіти Нідерландів в умовах формування єдиного загальноєвропейського освітнього простору.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми та перспективи формування загальноєвропейського простору вищої освіти в ході Болонського процесу ґрунтовно розглядали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких варто згадати роботи Ван дер Венде М.К., Журавського В.С., Згуровського М.З., Кременя В.Г., Сисоевої С.О. та інших. І хоча вища освіта Нідерландів згадується в декількох дослідженнях у контексті вивчення досвіду західноєвропейських країн, вона не стала предметом окремого розгляду. Так само цілеспрямовано не досліджувались й особливості входження цієї країни до загальноєвропейського простору вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток вищої освіти сучасної Європи значною мірою зумовлений Болонським процесом, результатом якого стало заснування міжнародної структури співробітництва — європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Його створення відбулося під час конференції у Будапешті та Відні у березні 2010 р., а подальшими етапами Болонського процесу передбачено вдосконалення ЄПВО упродовж десятиріччя до 2020 р. [4]. Від свого започаткування Болонський процес мав на меті посилити конкурентоспроможність та привабливість європейської вищої освіти. Офіційно Болонський процес розпочався 19 червня 1999 р. під час зустрічі міністрів освіти 29 єв-

ропейських країн, в тому числі і Нідерландів. На цій зустрічі було підписано Болонську декларацію, яка передбачає:

1) введення системи двоетапної вищої освіти: базової (бакалаврат) і повної (магістратура);

2) введення системи кредитних одиниць (ECTS) як засобу підвищення мобільності студентів;

3) запровадження взаємоузгоджених й уніфікованих додатків до дипломів, які є зрозумілими, прозорими та порівняними між собою на всьому європейському просторі;

4) стимулювання мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, науковців, менеджерів освіти в межах європейського простору;

5) розвиток європейської співпраці у сфері контролю якості вищої освіти з метою напрацювання порівнянних критеріїв і методологій;

6) підсилення європейського виміру вищої освіти, передусім у сферах наукових досліджень, і проектування нових, конкурентоспроможних освітніх програм [3, 124].

Слід зазначити, що Болонський процес не передбачає створення повністю ідентичних систем освіти у різних країнах; його функція полягає у зміцненні взаємозв'язків та покращенні взаєморозуміння між різними освітніми системами. Враховуючи вищесказане, погодимось з думкою С.О. Сисоевої про те, що Болонський процес є доцільним у тому сенсі, що він не просто продиктований абстрактними політичними міркуваннями, а насамперед власними інтересами урядів і навчальних закладів [3, 124].

Україна приєдналась до Болонського процесу у травні 2005 р. під час конференції міністрів освіти європейських країн у Бергені (Норвегія), взявши на себе зобов'язання запровадити стандарти, рекомендації та основні інструменти ЄПВО: національну рамку кваліфікацій, європейську кредитно-трансферну систему, додаток до диплома європейського зразка.

Кожні два роки проводяться конференції міністрів освіти країн — учасниць Болонського процесу, метою яких є оцінка прогресу в системі вищої освіти за період між конференціями та в контексті створення ЄПВО. Під час останньої конференції, яка відбулась 26-27 квітня 2012 р. у Бухаресті, було затверджено черговий звіт «Про впровадження Болонського процесу: європейський простір вищої освіти в 2012» [7].

На сучасному етапі перед українською вищою освітою на шляху реформування з метою ефективної реалізації перетворень, пов'язаних з формуванням ЄПВО, стоїть низка завдань:

– запровадження національної рамки кваліфікацій, яка передбачає триступеневу систему підготовки: бакалавр, магістр, доктор філософії, а також включає перелік освітніх напрямів з підготовки фахівців, який узгоджується з переліком рамки кваліфікацій ЄПВО;

– запровадження стандартів освіти для бакалаврів, магістрів та докторів філософії, що ґрунтуються на компетентнісному підході;

– розробка сучасних рекомендацій до запровадження європейської системи трансферу і накопичення кредитів (ECTS) та додатку до диплома європейського зразка [2].

Для ефективного вирішення зазначених завдань доцільним буде використання ефективного досвіду університетів Нідерландів у процесі приєднання до ЄПВО, оскільки ця країна однією з перших успішно запровадила двоступеневу систему підготовки фахівців та провела низку інших реформ, пов'язаних з участю у Болонському процесі. На початку XXI ст. реформування вищої освіти Нідерландів мало дві основні цілі. По-перше, запропонувати студентам більш широкий вибір навчальних курсів і забезпечити відкриту та гнучку систему вищої освіти. По-друге, вища освіта країни мала стати більш привабливою для іноземних студентів. Запровадження болонських перетворень мало сприяти вирішенню поставлених завдань. У 2002 р. Закон про вищу освіту та науку був доповнений відповідними положеннями, і вже до 2007 р. у всіх ВНЗ було запроваджено двоступеневу систему підготовки фахівців (бакалавр, магістр) [8, 33]. Зокрема, в університетах 4-річний одноступеневий курс навчання був поділений на два цикли:

– підготовка бакалавра: 3 роки (180 кредитів);

– підготовка магістра: 1 рік (60 кредитів).

Відповідно, п'ятирічні курси навчання поділено на 3+2 роки (бакалавр — 180 кредитів, магістр — 120 кредитів). Крім того, кожен студент, який отримав ступінь бакалавра в університеті, має можливість продовжити навчання за магістерською програмою без вступних випробувань у зв'язку з тим, що кожен бакалаврський курс навчання забезпечується щонайменше однією магістерською програмою, на яку випускники можуть бути зараховані автоматично. Поряд з цим існують інші магістерські курси, для вступу на які необхідно пройти відбір. Вважається, що на ці магістерські програми залучають найкращих студентів, які планують обрати кар'єру науковця-дослідника. Проте слід зазначити, що ступінь бакалавра визначається як окремий завершений курс підготовки, що дає можливість студентам прийняти рішення про продовження навчання за тим самим чи іншим напрямом підготовки.

Новим явищем стало запровадження навчальних програм для тих випускників магістратури, які планують навчання в аспірантурі (докторантурі). Окремі університети інтегрували магістерські та аспірантські програми в єдиний курс, відповідно запропонувавши альтернативний термін навчання: 2 роки магістратури + 3 роки аспірантури, або 1 чи 2 роки + 4 роки залежно від напрямку [8, 40]. Також запровадження ступеневої структури вищої освіти сприяло мобільності студентів як у межах країни, так і в Європі. Отримавши ступінь бакалавра чи магістра в одному ВНЗ, випускник має можливість продовжити навчання в іншому.

Інший напрям реформування спрямований на покращення якості підготовки бакалаврів та магістрів, а також забезпечення прозорості системи вищої освіти Нідерландів в Європі та світі. З цією метою у 2002 р. була створена незалежна організація з акредитації, завданням якої є оцінка навчальних програм ВНЗ. У 2003 р. вона об'єдналась з фламандською організацією у голландсько-фламандську організацію акредитації та отримала наднаціональний статус. Основними завданнями цієї організації є:

- забезпечення регулярного оцінювання та безперервного підвищення якості навчальних програм голландських та фламандських ВНЗ;
- зміцнення позицій голландської та фламандської вищої освіти у світі шляхом міжнародного співробітництва [5].

Голландська система акредитації базується на принципах самооцінки та експертної оцінки. Кожна навчальна програма акредитується, або як академічна (переважно в університетах), або як професійна (у закладах вищої професійної освіти), окремо для ступенів бакалавра та магістра. Кожен ВНЗ зацікавлений у проведенні акредитації своїх навчальних програм з метою забезпечення визнання ступенів, які вони присвоюють, та з метою зміцнення конкурентоспроможності в Європі та світі. Голландсько-фламандська організація з акредитації приймає свої рішення, виходячи з висновків зовнішнього оцінювання, яке можуть проводити організації із забезпечення якості, перелік яких затверджує організація з акредитації. Процес акредитації має на меті визначити, чи відповідає навчальна програма стандартам якості. Також цей процес спрямований на стимулювання підвищення якості навчання на базі постійного підвищення стандартів. Голландсько-фламандська організація з акредитації застосовує європейські стандарти забезпечення якості, що базуються на європейській рамці кваліфікацій. Дослідження міжнародних експертів підтвердили, що голландсько-фламандська організація з акредитації працює відповідно до високих стан-

дартів, і випускники університетів Нідерландів визнані достатньо кваліфікованими. Голландсько-фламандська організація з акредитації активно діє на міжнародному рівні та є членом європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти та європейського консорціуму з акредитації [8, 36].

Найважливішою характеристикою голландської системи освіти є залучення усіх зацікавлених сторін до процесу прийняття важливих рішень та впровадження реформ, завдяки чому вони здійснюються з урахуванням інтересів усіх учасників. Зокрема, запровадження двоступеневої системи вищої освіти пройшло досить успішно завдяки тому, що було враховано пропозиції представників ВНЗ та студентських організацій. Оновлена система акредитації навчальних програм також широко обговорювалась експертами, студентами, представниками закладів вищої освіти та різних професійних організацій [8, 44].

На сучасному етапі основні завдання, які стоять перед вищою освітою Нідерландів, полягають у завершенні впровадження змін, пов'язаних з Болонським процесом, у межах усіх вищих навчальних закладів та повному запровадженні додатку до диплома європейського зразка [8, 48].

Висновок. Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що реалізація перетворень, пов'язаних з Болонським процесом, у вищій освіті Нідерландів відбулася досить успішно. Запровадження двоступеневої системи вищої освіти привело до оновлення навчальних програм, більшість університетів запровадили чітке розмежування між ступенями навчання. Створення та діяльність голландсько-фламандської організації з акредитації стали одним з ключових чинників у забезпеченні прозорості та конкурентоспроможності університетів Нідерландів, що сприяє мобільності студентів, випускників та викладачів.

Важливим фактором успішного впровадження болонських перетворень було залучення всіх зацікавлених сторін до розроблення реформ. Позитивну роль відіграло й усвідомлення освітянською спільнотою потенційних можливостей нової системи, яка пропонує більш гнучкі шляхи отримання вищої освіти, ґрунтується на академічній свободі, сприяє мобільності студентів та викладачів, працевлаштуванню випускників та навчанню впродовж життя.

Відтак ефективний досвід Нідерландів, спрямований на успішне запровадження освітніх реформ, пов'язаних з входженням до ЄПВО, може бути раціонально використаний у процесі реформування української вищої освіти з метою підвищення її ефективності та якості, вирішення проблем визнання українських дипломів за кордоном, забезпе-

чення мобільності українських студентів, викладачів та науковців, зміцнення позицій ВНЗ України на європейському та світовому ринку освітніх послуг.

ДЖЕРЕЛА

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти в постболонському просторі / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. — 2006. — № 1. — С. 5—6.
2. Болонський процес: стан, проблеми, шляхи реалізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.euroosvita.osp-ua.info/>
3. Сисоєва С.О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко. — К. : ВД ЕКМО, 2011. — 344 с.
4. Bologna process — European Higher Education Area [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ehea.info/>
5. The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://nvaio.com/about_nvaio
6. The Global Competitiveness Report 2007—2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gcr.weforum.org/>
7. The European Higher Education Area in 2012: Bologna process. Implementation Report, 2012. — 224 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf>
8. Westerheijden D.F. The Bologna Process Independent Assessment. The first decade of working on the European Higher Education Area. Volume 2. Case studies and appendices / Center for Higher Education Policy Studies. — 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/bologna_process/independent_assessment_2_cases_appendices.pdf

Artykuł poświęcony opinii osobowości rozwoju szkolnictwa wyższego w Holandii w warunkach kształcenia europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego. Na podstawie analizy bazy danych odniesienia europejskich placówek edukacyjnych, autor wyjaśnia treść i skutki reformy holenderskiego szkolnictwa wyższego w procesie bolońskim.

Слова ключові: wykształcenie wyższe Holandii, europejski obszar szkolnictwa wyższego (EOSzW), proces boloński, holendersko-flamandzka organizacja akredytacji.

The article is devoted to the characteristic of the main features of the Netherlands university education development in the conditions of the European Higher Education Area formation. The author reveals the essence and the consequences of the Netherlands higher education reforms in the Bologna process.

Key words: university education of the Netherlands, European Higher Education Area (EHEA), Bologna process, The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders.

Статья посвящена характеристике особенностей развития университетского образования в Нидерландах в условиях формирования общеевропейского образовательного пространства. На основе анализа информационной базы европейских образовательных организаций автор раскрывает суть и последствия реформирования высшего образования Нидерландов в условиях Болонского процесса.

Ключевые слова: университетское образование Нидерландов, европейское пространство высшего образования (ЕПВО), Болонский процесс, голландско-фламандская организация аккредитации.

УДК 378.147:342.9

Козак Л.В.,

старший науковий співробітник НДЛ освітології
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розглянуто нормативно-правові документи, які регулюють інноваційну професійну діяльність викладача вищого навчального закладу, виділено правові обмеження, запропоновано заходи щодо їх усунення.

Ключові слова: освіта, наука, інновація, інноваційна освітня діяльність.

Інноваційна діяльність викладачів вищого навчального закладу є визначальним чинником оновлення змісту освіти і створення новітніх технологій, суттєвим важелем переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому. Тому сьогодні, впроваджуючи нові знання і технології в освітню практику, викладачі першочергово потребують нормативно-правової підтримки інноваційної професійної діяльності, адже ефективний розвиток будь-якої сфери діяльності людини залежить від чіткої правової системи та нормативно-правового законодавства.